

Obsah

ÚVODEM (Jiří Opelík)	5
----------------------------	---

I. díl OD POČÁTKŮ DO RANÉHO OBROZENÍ (Jan Lehár, Alexandr Stich)

STŘEDOVĚK (Jan Lehár)

1. kapitola: ČESKÁ LITERATURA A PŘEDCHOZÍ TRADICE	11
1. Počátky české literatury	11
2. Předchozí literární tradice	11
2. kapitola: STAROSLOVĚNSKÉ PÍSEMNICTVÍ NA VELKÉ MORAVĚ: 863–885	12
1. Byzantská misie	12
2. Konstantin a Metoděj	12
3. Slovanská liturgie	14
4. Osudy byzantské misie	15
5. Literární odkaz Velké Moravy	17
6. Druhý život staroslověnského písemnictví	18
3. kapitola: LATINSKÁ A SLOVANSKÁ TRADICE V PŘEMYSLOVSKÝCH ČECHÁCH: 10.–11. STOLETÍ	20
1. Historické předpoklady kulturního vývoje	20
2. Záhady 10. století	20
3. Doba sv. Václava	22
4. Doba sv. Vojtěcha	22
5. Kristiánova legenda	23
6. 11. století	26
7. Sázavský klášter	26
8. Zápas latinské a slovanské liturgie	27
9. Význam vítězství latiny	27
4. kapitola: LATINSKÁ LITERATURA 12. A 13. STOLETÍ	29
1. Evropa kolem roku 1100: zrod novodobých národních literatur	29
2. Pojem středověku	30
3. Latinský středověk	31
4. Latinský středověk a národní literatury	31
5. Latinská literatura v Čechách	32
6. Kosmas	34
7. Kosmovi pokračovatelé	36
8. Latinská legendistika	37

5. kapitola: NĚMECKÉ BÁSNICTVÍ V ČECHÁCH 13. STOLETÍ	41
1. Zlatý věk německého básnictví v Čechách	41
2. Německá literární tradice a české písemnictví	42
6. kapitola: HEBREJSKÉ PÍSEMNICTVÍ V PŘEMYSLOVSKÝCH ČECHÁCH	44
1. Trosky literární činnosti z doby přemyslovské	44
2. Význam kulturního vzestupu pražské židovské obce	44
7. kapitola: FOLKLORNÍ SLOVESNOST: FAKTA A DOMNĚNKY	46
1. Co je folklorní slovesnost	46
2. Pohanské pověsti u Kristiána a Kosmy	47
3. Existoval v českém básnictví hrdinský epos?	47
4. Svědectví o existenci kultických písní	48
5. Fakta a domněnky	48
8. kapitola: ZROZENÍ ČESKÉ LITERATURY: DOBA KOLEM ROKU 1300	50
1. První doklady českého jazyka a písemnictví	50
2. Předpoklady vzniku české literatury	51
3. Nejstarší epika: Dalimilova kronika, Alexandreida, veršované legendy	53
4. Nejstarší lyrika	56
5. Překlad žaltáře a evangeliáře	58
6. Literární kontext počátků české literatury – evropský a domácí	58
9. kapitola: DOBA LUCEMBURSKÁ	61
1. Literární vývoj v době lucemburské	61
2. Veršovaná epika	63
3. Lyrické básnictví	67
4. Drama	70
5. Básnictví lyrickoepické a lyrickodramatické	72
6. Didaktické básnictví	74
7. Počátky české prózy	75
10. kapitola: DOBA HUSITSKÁ	85
1. Literární vývoj v době husitské	85
2. Próza	89
3. Básnictví	96

HUMANISMUS (Jan Lehár)

11. kapitola: OBDOBÍ RANÉHO HUMANISMU	103
1. Renesance, humanismus, reformace	103
2. Literární vývoj od konce doby poděbradské do Bílé hory; období raného a vrcholného humanismu	106
3. Latinský humanismus doby poděbradské a jagellonské	110
4. Česká literatura v období raného humanismu	112
12. kapitola: OBDOBÍ VRCHOLNÉHO HUMANISMU	114
1. Latinské písemnictví	114
2. Česká literatura v období vrcholného humanismu	116

BAROKO (Jan Lehár)

13. kapitola: EVANGELICKÉ BAROKO	125
1. Pojem baroka	125
2. Literární vývoj v době barokní; evangelické baroko, katolické baroko	127
3. Evangelické baroko	128
14. kapitola: KATOLICKÉ BAROKO	134
1. Poezie	134
2. Próza	138
3. Drama	146
4. Folklorní slovesnost	147

1075
OBSAH

RANÉ OBROZENÍ (Alexandr Stich)

15. kapitola: OSVÍCENSKÝ KLASICISMUS A JEHO ÚSTUP PŮSOBENÍM ROMANTISMU A NÁRODNÍCH SNAH	151
1. Pojem osvícenského klasicismu	151
2. Podněty pro novou národní kulturu na konci 18. a v 19. století	152
3. Čtenáři a adresáti české produkce	155
4. Osvícenská věda	157
5. Almanachy	163
6. Drama a divadlo	166
7. Knížky lidového čtení	169
8. Dvojí zdůvodnění pro český jazyk	173
9. Obrození (obsah a rozsah pojmu)	175
16. kapitola: PREROMANTISMUS	177
1. Pojem preromantismu	177
2. Idea svěbytné národní literatury a kultury	178
3. Nabádavá mluva dějin	183
4. Ve stopách hrdinského eposu	187
5. Východočeské kulturní ohnisko	192
6. Poezie velkých idejí a prožitků	195
7. Ohlasová poezie	198

II. díl OD ROMANTISMU DO SYMBOLISMU (Jaroslava Janáčková)

I. kapitola: ROMANTISMUS – BIEDERMEIER	205
1. Kdo je básník	206
2. Romantismus	206
3. Biedermeier	208
4. Napětí biedermeieru a romantismu	209
5. Kritika biedermeieru	210
6. Za „vzdělávání národu“	211
7. Podněty	212
8. K. H. Mách a	213
9. J. K. Tyl	218

10. K. Havlíček Borovský	227
11. K. J. Erben	236
12. B. Němcová	241
13. K. Sabina	255
14. J. V. Frič	258
2. kapitola: DĚDICTVÍ MÁJE V NÁPORECH VŠEDNOSTI	262
1. Proti „ožuvavcům“	263
2. Všednost	265
3. Moderní adresát	266
4. Podněty	267
5. V. Hálek	269
6. K. Světlá	275
7. J. Neruda	281
3. kapitola: NOVOROMANTIKOVÉ KOLEM RUCHU, LUMÍRU, KVĚTŮ	293
1. Umění pro umění?	293
2. Umění pro národ?	294
3. Tři vlny a jejich podněty	297
4. V. Šolc	302
5. J. Arbes:	304
6. J. V. Sládek	308
7. S. Čech	314
8. J. Vrchlický	321
9. J. Zeyer	331
10. Historismus a historická beletrie	335
10.1 A. Jirásek	337
10.2 Z. Winter	346
11. Tajemná duše venkova	351
11.1 T. Nováková	356
11.2 K. Klostermann	359
4. kapitola: LITERATURA REALISTICKO-NATURALISTICKÉ ORIENTACE	363
1. V kritických úvahách	364
2. V umělecké práci	365
3. Realistické drama	367
4. Podněty	369
5. Vesnice zblízka a z nadhledu	370
5.1 J. Herben	371
5.2 K. V. Rais	372
5.3 A. Mrštík	375
6. Pražský román	378
6.1 I. Herrmann	378
6.2 K. M. Čapek Chod	379
5. kapitola: MODERNA	383
1. Konec století („fin de siècle“)	384
2. Slohové proměny	386
3. Čas kritiky a kritiků	390

- 4. Moderní revue 391
- 5. Katolická moderna 394
- 6. Česká moderna 395
  - 6.1 F. X. Šalda 398
- 7. Podněty 400
- 8. J. S. Machar 403
- 9. J. Karásek ze Lvovic 409
- 10. K. Hlaváček 411
- 11. A. Sova 414
- 12. O. Březina 423
- 13. Lyrizovaná (ornamentální) próza 432
  - 13.1 V. Mrštík 433
  - 13.2 R. Svobodová 436
  - 13.3 J. K. Šlejhar 439

III. díl OD POČÁTKU STOLETÍ DO ROKU 1945 (Jiří Holý)

OD POČÁTKU STOLETÍ PO SVĚTOVOU VÁLKU

- I. kapitola: POČÁTEK STOLETÍ 447
  - 1. Nový věk 447
    - 1.1. České země na předělu staletí 447
    - 1.2. Spor o smysl českých dějin 451
    - 1.3. Literární život. Kulturní orientace, překladatelství 452
  - 2. Poezie 455
    - 2.1. Poezie na počátku století 455
    - 2.2. Bezručovy *Slezské písně* 456
    - 2.3. Nová poetika 459
    - 2.4. Anarchismus 461
    - 2.5. Fráňa Šrámek 465
    - 2.6. Karel Toman 467
    - 2.7. Viktor Dyk 469
    - 2.8. František Gellner 471
  - 3. Próza 473
    - 3.1. Proměny vyprávění 473
    - 3.2. Naturalismus. A. M. Tilschová 475
    - 3.3. Impresionismus a secese 476
    - 3.4. Božena Benešová 479
  - 4. Drama a divadlo 480
    - 4.1. Nové divadelní směry 480
    - 4.2. Drama historické a poetické 482
    - 4.3. Šantány a kabarety 485
  - 5. Myšlení o literatuře 486
    - 5.1. Pozitivismus a duchověda 486
    - 5.2. F. X. Šalda 488
    - 5.3. Arne Novák. Otokar Fischer 490

2. kapitola: DESÁTÁ LÉTA	493
1. Ve znamení přírody a života 493	
1.1. Filozofie života 493	
1.2. Neumannova <i>Kniha lesů, vod a strání</i> 493	
1.3. Šrámkův <i>Splav</i> 494	
1.4. Tomanovy <i>Sluneční hodiny</i> 495	
1.5. Obroda kulturního katolicismu. Josef Florian 496	
1.6. Demlovi <i>Moji přátelé</i> a deníky 498	
1.7. Josef Váchal 501	
1.8. První prózy Jaroslava Durycha 502	
1.9. Uhrovi „lidé kočovní“. Olbrachtovi „zlí samotáři“ 503	
1.10. Haškovy humoresky 504	
1.11. Lyrické drama. Čapkův <i>Loupežník</i> 505	
2. Předválečná avantgarda 507	
2.1. Avantgardní umění 507	
2.2. Novoklasicismus 508	
2.3. Kubismus, futurismus, civilismus 509	
2.4. Neumannovy <i>Nové zpěvy</i> 513	
2.5. Bratři Čapkové 514	
3. kapitola: PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA	516
1. Válka 516	
1.1. Perzekuce 516	
1.2. Manifest spisovatelů 518	
1.3. Oživení národní tradice 519	
1.4. Dykova „válečná tetralogie“ 521	
1.5. Tomanovy <i>Měsíce</i> 522	
2. Krize hodnot 524	
2.1. Ladislav Klíma 524	
2.2. „Temné knihy“ Jakuba Demla 526	
2.3. Richard Weiner 527	
2.4. Expresionismus 528	
2.5. <i>Lelio</i> J. Čapka a <i>Boží muka</i> K. Čapka 529	
2.6. Olbrachtův <i>Žalář nejtemnější</i> 530	
2.7. Prózy mravní obrody 531	
4. kapitola: NĚMECKÁ LITERATURA V ČESKÝCH ZEMÍCH	533
1. Češi, Němci a Židé 533	
2. Novoromantické a R. M. Rilke 535	
3. Franz Kafka, Franz Werfel a „pražský kruh“ 538	
4. E. E. Kisch 541	
5. Nejmladší generace německých literátů 542	
LÉTA DVACÁTÁ A TŘICÁTÁ	
5. kapitola: LITERATURA V SAMOSTATNÉ REPUBLICE	547
1. Nový stát 547	
1.1. Pluralizace kultury 547	
1.2. Tradice katolická a evangelická 548	
1.3. T. G. Masaryk a „pragmatická generace“ 550	

- 1.4. Komunismus a F. X. Šalda 552
- 1.5. Národnostní spory 554
- 1.6. Literární život. Nakladatelství, tisk, časopisy 556
2. Ohlasy války 559
- 2.1. Válečná svědectví 559
- 2.2. Literatura legionářská 560
- 2.3. Johnovy *Večery na slamníku* 562
- 2.4. Haškovy *Osudy dobrého vojáka Švejka* 563
3. Nástup avantgardní generace 567
- 3.1. Poezie srdce a naivismus. Wolkrův *Host do domu* 567
- 3.2. Kulturněpolitické polemiky 569
- 3.3. Proletářská poezie. Wolkrova *Těžká hodina* 571
- 3.4. Horův *Pracující den*. Jindřich Hořejší 572
- 3.5. Literární skupina. Poválečný expresionismus 574
- 3.6. Devětsil a poetismus 575
- 3.7. Vítězslav Nezval 577
- 3.8. Jaroslav Seifert. Konstantin Biebl 580
- 3.9. Druhé období poetismu. Nezvalovy *Básně noci*
a Bieblův *Nový Ikaros* 582
- 3.10. Krize avantgardy 585
4. Próza 586
- 4.1. Utopie a fantastika 586
- 4.2. Čapkovy romány *Továrna na Absolutno* a *Krakatit* 588
- 4.3. Román-dokument. Využití publicistiky v próze 590
- 4.4. Karel Poláček 594
- 4.5. Próza imaginativní a obrazná 596
- 4.6. Vladislav Vančura 598
- 4.7. Jaroslav Durych 600
- 4.8. Jan Čep 602
5. Drama a divadlo 604
- 5.1. Davové drama. Expresionismus na jevišti 604
- 5.2. Nová věcnost. Problémové drama. Langer a Čapkové 606
- 5.3. Avantgardní divadlo 609
- 5.4. Voskovec a Werich 611
6. kapitola: ČAS KRIZE 613
1. Krize 613
2. Proměny lyriky 616
- 2.1. Přelom 20. a 30. let. Bohuslav Reynek 616
- 2.2. Poezie samoty a smrti. František Halas 618
- 2.3. Vilém Závada 621
- 2.4. Jan Zahradníček. Spirituální poezie 622
- 2.5. Vladimír Holan 624
- 2.6. Druhé období Weinerova díla 626
- 2.7. Surrealismus. Nezvalovo surrealistické období 627
- 2.8. Lyrika času a ticha. Hora, Seifert, Hrubín 631
3. Romány a příběhy 636
- 3.1. Próza ve třicátých letech 636
- 3.2. Baladická próza 638

- 3.3. Olbracht: *Nikola Šuhaj loupežník a Golet v údolí* 639
- 3.4. Čapkova trilogie 641
- 3.5. Demlovo *Zapomenuté světlo* 643
- 3.6. Společenský román 644
- 3.7. Ruralismus. František Křelina 647
- 3.8. Socialistický realismus. Marie Majerová a Marie Pujmanová 648
- 3.9. Psychologická próza. Glazarová, Havlíček, Hostovský 651
- 4. Drama a divadlo 654
- 4.1. Vývoj dramatu a divadla ve 30. letech 654
- 4.2. Druhé období Voskovce a Wericha. E. F. Burian 656
- 5. Myšlení o literatuře ve 20. a 30. letech 659
- 5.1. Šalda a mladá generace kritiků 659
- 5.2. Strukturalismus. Jan Mukařovský a Roman Jakobson 662
- 5.3. Kritika katolická a marxistická 664
- 5.4. Vojtěch Jirátko. Václav Černý 666
- 6. Mnichov 667

OKUPACE A DRUHÁ VÁLKA

- 7. kapitola: LITERATURA ZA NĚMECKÉ OKUPACE 675
  - 1. Protektorát 675
  - 2. Poezie 686
    - 2.1. Verše ohrožení a naděje 686
    - 2.2. Horův *Jan houslista* 688
    - 2.3. Halasovo *Ladění* 689
    - 2.4. Poezie spirituálních jistot. Hrubín, Zahradníček, Závada 690
    - 2.5. Palivcův *Pečetní prsten* 691
    - 2.6. Holanova poezie za okupace 692
  - 3. Próza a divadlo 694
    - 3.1. Psychologický román. Václav Řezáč 694
    - 3.2. Historický román. Vančurovy *Obrazy z dějin národa českého*, Schulzův *Kámen a bolest* 696
    - 3.3. Inspirace folklorem a lidovým vyprávěním. Kubín, Drda, John 699
    - 3.4. Drama a divadlo za okupace 701
- 8. kapitola: VÁLEČNÁ GENERACE 704
  - 1. Mladá generace za války 704
  - 2. Jiří Orten 706
  - 3. Skupina 42 708

IV. díl ČESKÁ LITERATURA PO ROCE 1945 (Jiří Holý)

Situace poválečné literatury 715

LÉTA ČTYŘICÁTÁ A PADESÁTÁ

- 1. kapitola: OD KVĚTNA DO ÚNORA 721
  - 1. Ohlasy války 721
  - 2. Svědectví poezie 722

3. Politicko kulturní diskuse	725
4. Válečná generace	728
5. Próza	732
2. kapitola: LÉTA MRAZU	734
1. Stalinismus	734
2. Literatura v sevření schematismu	738
3. Exil	740
4. Literatura v katakombách	743
5. Příznaky tání	751
3. kapitola: TÁNÍ	754
1. Ústup stalinismu	754
2. Poezie	756
3. Drama a divadlo	760
4. Próza	763

LÉTA ŠEDESÁTÁ

4. kapitola: MEZI DOGMATISEM A REFORMISEM	771
1. Nástup kritického myšlení	771
2. Uvolňování ideového dozoru	772
3. Kulturněpolitické polemiky	776
5. kapitola: ŠTASTNÝ VĚK LITERATURY	782
1. Poezie	782
2. Proměny prózy	790
3. Romány deziluze	796
4. Myšlení o literatuře	803
6. kapitola: GENERACE ŠEDESÁTÝCH LET	807
1. Formování mladé generace	807
2. Poezie	811
3. Drama a divadlo; próza	814
4. Písničkáři	821
7. kapitola: ČAS EXPERIMENTŮ	824
1. Poezie	824
2. Próza	828
8. kapitola: OSMAŠEDESÁTÝ	832
1. Konflikty spisovatelů s mocí	832
2. „Pražské jaro“	835
3. Ústup reformistů	839

OD SEDMDESÁTÝCH LET DO SOUČASNOSTI

9. kapitola: NORMALIZACE	845
1. Obnovení pořádku	845
2. Rozštěpení literatury	850
10. kapitola: LITERATURA TŘÍ SVĚTŮ	853
1. Domácí veřejná literatura	853

2. Šedá zóna 858
3. Formování samizdatu 864
4. Samizdatová literatura 872
5. Exil 885
6. Drama a divadlo 895
7. Myšlení o literatuře 900

11. kapitola: GENERACE OSMDESÁTÝCH LET

A POSTMODERNA 902

1. Generace osmdesátých let 902
2. Próza a postmoderna 904
3. Drama a divadlo 912
4. Poezie a písničkáři 916

12. kapitola: LÉTA DEVADESÁTÁ 919

1. Proměny společnosti a literatury 919
2. Proměna funkcí 924
3. Poezie 926
4. Próza 932

Literatura 941

Rejstřík 1005

Poznámka autorů 1072

1082
 ČESKÁ
 LITERATURA
 OD POČÁTKŮ
 K DNEŠKU